

Proeven van authentieke 'borghi'

Sardinië ingeblikt

In het eindeloze blauw van de Middellandse zee dobberen twee puntjes gemoedelijk samen rond. Het kleinste stipje, Corsica, trok al enkele keren onze aandacht. Sardinië, het grotere broertje, hingelde tot nu toe tevergeefs naar enige belangstelling. Ten onrechte, zo blijkt nu ...

TEKST EN FOTO'S: WILLY OST

Zicht op het oude centrum van Oliena vanaf het balkon bij de artisanale schoenmaker. Wie vindt de lederen schoenen op dit plaatje?

ITALIË

ZO VERSCHILLEND

Wie Sardinië met Corsica wil vergelijken, is eraan voor de moeite, want zon en zee zijn de enige gemeenschappelijke troeven van beide eilanden. Het ruwe Corsicaanse bergland wordt op Sardinië vervangen door een geërodeerd oerland

waarin de bergen zich nederiger opstellen. De zeestraat van amper 15 km breed tussen de eilanden deed twee verschillende werelden ontstaan. Geen Franse, maar een Italiaanse invloed speelde de hoofdrol in de woelige Sardische geschiedenis. Onder een oppervlakkige Italiaanse schil schuilt echter een Sardische pit die de oude tradities koestert als kostbaar goed. "Tijdens de zomermaanden zijn we Italiaan. De rest van het jaar zijn we Sard", zo verwoordde een inwoner van Oliena zijn identiteit.

OP ZOEK NAAR AUTHENTICITEIT

Klinkende namen als de Costa Smeralda roepen het beeld op van een diepblauwe zee, palmbomen met witte stranden en mondain vertier. Dergelijke bestemmingen bestaan wel degelijk op het eiland. Ze hebben weinig of niets met het echte Sardinië te maken. Slechts enkele minuten rijden volstaan echter om je in een totaal andere wereld te begeven waarin ongerepte natuur en naamloze dorpen je verwelkomen. Je zal in dit verhaal dus geen Sassari, Nuoro, Oristano of andere bekende oorden aantreffen. Wel bezoeken we plaatsjes waaraan de doorsnee toerist doorgaans weinig aandacht besteedt. Verscholen tussen de plooiën

Murales, muurschilderingen met veelal een politieke boodschap brengen kleur in de straten van Oliena. Deze vrouw vergastte ieder jaar met Pasen de processiegangers op gewoersalvo.

van het verweerde land ontmoeten we trotse mensen die nog in verbondenheid met hun gemeenschap en hun geschiedenis leven. Met een vloeiende penseeltrek over de hele lengte van het eiland schilderen we enkele 'Borghi Autentici': authentieke Sardische dorpen.

EEN MUSEUM OM TROTS OP TE ZIJN

In het kleine Sardara vind je niets spectaculairs. Zoek er dus geen grootse dingen maar waardeer de rust en de eenvoud van dit authentieke dorp. We kuieren door oude straatjes en smalle steegjes en gaan op in de zalige sfeer van deze 'toeristenloze' plaats. Eeuwenoude stenen hebben de flanken van veel geparkeerde auto's met hun handtekening versierd. We willen absoluut niet idyllisch doen over de slordigheid van sommige tuinen en huizen, van aanbouwen die wij catalogeren onder de rubriek koterij. Maar net die zuiderse nonchalance maakt het stadje tot wat het is: een gezellig centrum waar echt geleefd wordt. Sinaasappel- en citroenbomen en verweerde muren verlenen die aangename, kleurrijke zuiderse toets. Alleen het verzorgde

historische museum in het oude centrum verzaakt de vraag naar enige toeristische interesse. Een audiofoon vertelt je er in het Engels of het Frans alles over de prehistorische vondsten van 18 nuraghisites. Enkele steegjes verderop trekt de mooi gerestaureerde Byzantijnse kerk van de heilige Anastasia onze aandacht. In een zijbeuk bevindt zich een diepe waterput met bron uit diezelfde nuraghiperioden, een opmerkelijk detail dat je niet elke dag in een kerk aantreft.

MENHIRS IN GEVANGENSCHAP

Rita is de laatste van generaties uitbaters van Ristorante Albergo Sardegna in het dorpje Laconi. Opvolgers dienen zich tot haar spijt niet aan. "Hier, in het centrale heuvelland zijn we arm, maar we bezitten een kostbare rijkdom: onze gulle, pure natuur", mijmert ze. Zo lang de gezondheid het toelaat, blijft ze met een glimlach haar heerlijke ravioli en haar bijzondere fregola (pasta) met pecorino en tomatensaus opdienen. Wie in haar ristorante de moed heeft om voor een volledig menu te gaan, weet wanneer hij aan de primi piatti begint, maar niet wanneer hij uiteindelijk het heerlijke,

Voor het doorgaand verkeer is het niet zo gemakkelijk in de smalle straten en steegjes van Sardara ...

Dat Grazia Deledda in 1926 de Nobelprijs literatuur won, zullen ze in Galtelli nooit vergeten.

We naderen Castelsardo en maken snel een foto van de beroemde olifantenrots van Sardinië ...

Oude kazuifels en kostbare kerkgewaden worden met liefde en geduld hersteld.

Sardinië is een eiland en dat zal je geweten hebben wanneer je een restaurant aan de kust binnenstapt ...

In het museum van het Palazzo Aymerych hebben de menhirs uit de wijde omtrek een veilig onderkomen gevonden.

Af en toe ontdek je een pareltje in één van de steegjes van Laconi.

Te midden van het mooie heuvelland heeft het kleine Laconi lak aan de hectische wereld.

altijd zoete dessert zal zien aanrukken. Het pittoreske Laconi bezoeken doe je wel niet alleen voor de fantastische maaltijden van Rita (alhoewel ...). Het museum in het Palazzo Aymerych heeft een interessante uitgebreide collectie van prehistorische menhirs op het menu staan. Tientallen monolieten in alle maten en gewichten zijn er samengebracht. De meeste hebben de respectabele leeftijd van 5.000 jaar gehaald en verkeren nog altijd in uitstekende staat. Kenners hebben de met inscripties versierde stenen onderverdeeld in vrouwelijke en mannelijke exemplaren. Dat deze collectie menhirs uit de wijde omgeving werd bijeengebracht in één museum, zal wel een praktische bedoeling hebben. Toch lijken die schitterende monumenten ons met geweld weggerukt uit hun natuurlijke habitat. Hun plaats is in het rotsland tussen de groene struiken en bomen van centraal Sardinië waar ze duizenden jaren geleden zijn opgericht. Om vergiffenis te vragen voor deze snode daad van agressie tegen onschuldige menhirs, gaan we nog snel een gebedje prevelen in het geboortehuis van de plaatselijke San Antonio (1700-1781). We zullen vooral het kranige 90-jarige oudje onthouden dat met haar imposante sleutel voor ons plechtig de deur opent.

GEZELLIG OLIANA

Terwijl we Oliena naderen, groeien de heuvels langzaam uit tot echte bergen. Boven het verweerde land pieken trots de witte rotsformaties van het Supramontegebied uit. Het eerste wat opvalt bij het binnenrijden van het dorp, zijn onafgewerkte appartementen, vervallen huizen en muren die schreeuwen om een nieuwe verflaag. Toch ervaren we ook hier die

Zich bewust van haar roemrijk verleden poseert Castelsardo voor de camera.

Onder een oppervlakkige Italiaanse schil schuilt echter een Sardische pit die de oude tradities koestert als kostbaar goed.

aangename sfeer in de oude straten. Nieuwe urbanisatieplannen zien de zaken groots in Oliena. De zowat 200 vervallen huizen in het oude centrum zullen worden gerenoveerd in overeenstemming met hun oorspronkelijke bestemming. Met geduld en vooral veel geld zal leegstand en verkrotting worden omgebogen tot een bruisende oude stadskern. Maar voorlopig moet Oliena het stellen met het statige 17de-eeuwse collegegebouw van de Jezuïeten

en het schitterende decor van de Monte Corradi op de achtergrond. Wie erin slaagt in de wirwar van steegjes de Via Monte Grappa te vinden, kan op nummer 5 zomaar een origineel 19de-eeuws huis binnenstappen. De kleine kamertjes en het antieke meubilair imponeren. Murales en muurschilderingen brengen kleur in de straten. Wees ook niet verbaasd wanneer een van de kleine wijnbouwers je van de straat plukt om in de woonkamer van hun domus (geen casa, want Italiaans ...) wijn te komen proeven. In de directe buurt van de mooie Santa Crocekerk vervaardigt de artisanale schoenmaker lederen schoenen, riemen en tassen zoals het daar al eeuwen gebeurt. Onze eerste indruk van een vervallen stadje is ondertussen al lang verdwenen. Oliena is geen museumstad. Hier wordt geleefd.

Een nuraghitoren, raadselachtig bouwwerk van voor het begin van onze jaartelling.

DE RAADSELACHTIGE NURAGHICULTUUR

Wie in Sardinië reist, ziet regelmatig grote stenen torens in het landschap verschijnen. Over die meer dan 7.000 nuraghibouwwerken is heel weinig bekend. Tussen 1800 en 500 voor onze jaartelling bloeide de beschaving van de nuraghibouwers op het eiland. Aanvankelijk was een nuraghe een toren van grote, los op elkaar gestapelde stenen. Later werden meerdere torens naast elkaar gebouwd die op hun beurt door versterkte muren verbonden werden. Zo ontstond een vorm van vesting en verrezen er dorpen rond de torens. De nuraghi fungeerden zowel als woning en als fort. Die mysterieuze cultuur liet ons geen geschriften na. Wel werden tal van bronzen beeldjes opgegraven die nu in verschillende archeologische musea van Sardinië te bewonderen zijn.

Granietrotsen en maquis vormen het typische landschap rond Aggìu.

Idyllisch plaatje: een uitkijkpost boven op het fort in Castelsardo.

Aggìu is er best trots op dat het een dorp van kunstenaars is.

NOSTALGIE NAAR DE TIJD VAN TOEN

Met ongeveer ongelofbaar staart de plaatselijke gids ons aan wanneer we ootmoedig bekenen dat we nog nooit van Grazia Deledda hebben gehoord. Deze dame, ooit woonachtig in het kleine Galtelli, won in 1926 de Nobelprijs literatuur. Dé trots van het dorpje is evenwel de romaanse San Pietrokerk met haar middeleeuwse fresco's. Alle inwoners weten dat hun Galtelli tot 1496 een echt bisdom was en dat de kerk dus met kathedraal diende aangesproken te worden. Dat dit al eeuwen geleden is, doet voor hen niets ter zake. Wat meer is, de bewuste frescoschilders haalden hun inspiratie bij de fresco's in de Sint Pietersbasiliek in Rome! Diep in hun binnenste zijn de inwoners van Galtelli er wellicht van overtuigd dat die inspiratie in feite omgekeerd heeft gewerkt ... Even fier zijn ze op hun etnografische museum waarin zowat alles verzameld werd wat ooit met het boeren- en het dorpsleven te maken had. Landbouwwerktuigen, wijnpersen, speelgoed en een indrukwekkende collectie potten en pannen: alles straalt er nostalgie uit naar een voorbijge, goede oude tijd. Wanneer in het zwart geklede oude dametjes met een al even zwarte hoofddoek 's avonds onder het zwakke straatlicht schimmig hun weg naar huis zoeken, herleeft die tijd van toen in Galtelli.

Sinaasappel- en citroenbomen en verweerde muren verlenen die aangename, kleurrijke zuidse toets.

UIT GRANIET STRAALT WARMTE

Verborgen tussen het oneindige groen van Noord-Sardinië leeft het kleine Aggìu zijn bestaan tussen het rotsland en de kurkeiken. Grijs granietrotsen uit de buurt leverden materiaal voor muren en straatstenen. Zo gaat het verzorgde dorp harmonisch op in de omgeving. We ontmoeten er vriendelijke, spontane mensen, sterk gehecht aan tradities. Ook al heeft de voorthollende wereld geen vat op dit rustige oord in de provincie Galleria, toch liet een vlag van moderne artistieke inspiratie er zijn sporen na. Op tal van gevels prijken werken van kunstenares Maria Lai. Al even artistiek is het werk van de vijftien nog actieve weefsters die geduldig de typische tapijten van Aggìu vervolmaken. Alles en nog veel meer over de weeftradities van het dorp verneem je in het weefmuseum. Het naburige etnografische

museum biedt dan weer een kleurrijke blik op de plaatselijke historische klederdracht. Twee musea zijn echter niet genoeg voor de 1.500 inwoners. Als belangrijk muzikaal centrum kan Aggius zich niet veroorloven zonder muziekmuseum door het leven te gaan. Je kan er genieten van de intrigerende Sardische a capella liederen, gebracht door het dorpskoor in het onvervalste 'Gallurese'. In Aggius komen cultuur en warmte uit het graniet. Tenslotte sluit het museum van het banditisme de rij. Wapens en foto's geven een gezicht aan de velen die weigerden zich te onderwerpen aan wetten door vreemde heersers opgelegd. Ze kregen het etiket van bandiet opgeplakt en werden vogelvrij verklaard.

EEN BUITENBEENTJE

Castelsardo is een buitenbeentje. Terwijl alle vorige plaatsen met het truitje van 'Borghì Autentici' onze rit uitrijden, heeft het schitterend aan zee gelegen plaatsje aansluiting gezocht bij de ploeg van 'I Borghì più belli d'Italia', de mooiste dorpen van Italië. Niet alleen de fotogenieke ligging is bijzonder, ook het stadje op zich oogt heel mooi. Trapsgewijs klimmen kleurrijke legoblokjes de heuvel op tegen een decor van levendig blauw. Castelsardo kreunt onder het gewicht van belangrijke historische gebeurtenissen. Gesticht door Genua in 1111, startte het zijn carrière onder de naam Castelgenovese. Later nam Aragon de fakkel over en herdoopte haar nieuwe aanwinst tot Castelaragonese. De vesting op de heuveltop was ooit de woonplaats van Eleonora Daborea. Onder haar bewind kende Sardinië een vorm van onafhankelijkheid. Eleonora wordt beschouwd als de koningin die haar volk naar de vrijheid leidde. Sommige historische bronnen beweren zelfs dat Columbus een tijd in Castelsardo zou gewoond hebben. Toeristische toppers zijn het oude centrum, de kathedraal, het fort op de heuvel en enkele musea. De anderhalf miljoen bezoekers die jaarlijks door de mooie straatjes kuieren, maken van Castelsardo een aangenaam, welvarend toeristencentrum. Bij helder weer kan je aan de horizon Corsica zien drijven.

ONBEKEND IS ONBEMIND

Kleine dorpjes speelden de hoofdrol tijdens onze verkenningstocht in Sardinië. Wie meer over deze plaatsen wil te weten komen, zal merken dat de toeristische reisgidsen er weinig of geen inkt aan besteden. De inwoners zullen je des te meer vertellen over hun geliefde 'borghì', waar de haastige toerist niets verloren heeft. ■

De artisanal vervaardigde tapijten uit Aggius zijn befaamd in Sardinië en ver daarbuiten.

INFO

ADRESSEN

Enit Nationale Dienst voor Toerisme
Emile Clausstraat 28
1050 Brussel
T 02 647 11 58
www.italia.it

HANDIGE WEBSITES

www.sardegnaturismo.it
www.borghiautenticiditalia.it
www.comunedicastelsardo.it

OVERTOCHTEN VANUIT LIVORNO NAAR DE HAVEN VAN OLBIA IN HET NOORDEN VAN SARDINIË

MobyLines

T +49 (0)61 11 40 20
<http://www.mobyLines.nl/aanbiedingen/aanbiedingen-overtochten-sardinie.html>

OVERTOCHTEN VANUIT MARSEILLE NAAR DE HAVEN VAN PORTO TORRES IN NOORD-SARDINIË

Corsica Linea

T 02 549 08 80
www.corsicalinea.com

KAMPEREN

CAMPINGS IN DE BUURT VAN DE BEZOCHTE PLAATSEN

BIJ CASTELSARDO

International Camping Valledoria***
Via la Ciaccia 39
I-07039 Valledoria
T +39 079 58 40 70
www.campingvalledoria.com
gps: N 40°55'23" O 8°47'44"

BIJ GALLELLI EN OLIENA

Camping Cala Gonone****
Via Collodi 1
I-8020 Cala Gonone, Dorgali
T + 39 342 102 82 49
www.campingcalagonone.it
gps: N 40°17'14" O 9°38'2"

BIJ LACONI EN SARDARA

Camping S'ena Arrubia***
Strada 29
I-09092 Arborea, Oristano
T +39 783 80 90 11
www.senarrubia.it
gps: N 38°47'40" O 8°33'0"

Camping Spinnaker****

Strada per il Pontile
I-09170 Torre Grande, Oristano
T +39 0783 22 074
www.spinnakervacanze.com
gps: N 39°54'13" O 8°31'50"